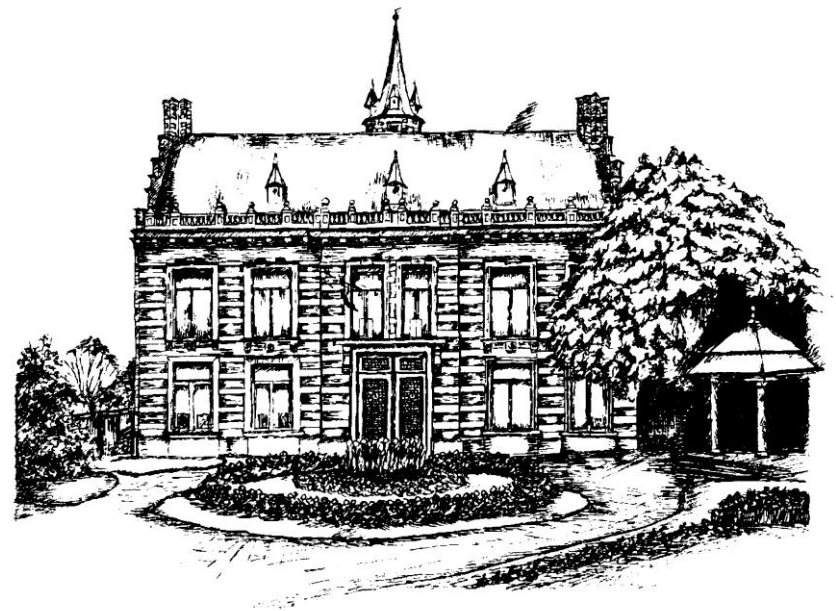
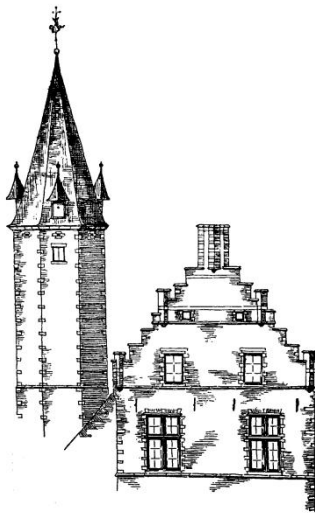

*Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang XXIX nr 4 – 2011
Afgiftekantoor Turnhout 1
www.taxandriavzw.be*

*België – Belgique
P.B.
2300 Turnhout 1
8/4722
P708501*

Taxandria Nieuws

Met steun van de
Vlaamse overheid

V.U.: Bert Hendrickx - Hertestraat 18 - 2300 Turnhout - taxandriavzw@gmail.com

*Ledenblad van Taxandria,
Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige
Kring van de Antwerpse Kempen v.z.w.*

Woord vooraf

Beste Taxandrialeden

Het najaar van 2011 is goed gevuld met maar liefst drie Taxandria-activiteiten: een herfstuitstap naar Mechelen, de tweede Filmavond (Turnhout in de jaren 1960 en 1970) en een wetenschappelijke lezing over DNA in het recent historisch en genealogisch onderzoek.

Voor de uitstap van 19 november zijn er nog slechts enkele plaatsen beschikbaar. Als u graag wil mee gaan, zal u dus snel moeten zijn. De uiterste inschrijfdatum is 9 november.

De voorbije maanden hebben we mogen ervaren dat meer en meer leden graag ook digitaal op de hoogte worden gehouden van onze activiteiten. E-mails en Facebookberichten bewijzen hierbij al een hele tijd een goede dienst. De sluimerende website wordt in een nieuw kleedje gestoken en zal vanaf de winter opnieuw up to date gehouden worden.

Al 170 leden ontvangen regelmatig uitnodigingen, informatie en herinneringen per e-mail. Wil u ook graag op de hoogte gebracht worden van onze activiteiten via een korte e-mail? Stuur dan uw e-mailadres naar taxandriavzw@gmail.com.

Wie al e-mailberichten ontving van taxandriavzw, is automatisch opgenomen in ons bestand en blijft dus via deze weg aankondigingen ontvangen. Via onze facebookpagina informeren we de "vrienden" van Taxandria over erfgoednieuwttjes en delen we informatie met andere erfgoedverenigingen of -diensten. Wil u hier bij aansluiten, wordt u, door een eenvoudig verzoek aan "Taxandria Geschiedkundige Kring" lid van deze groep.

Via al deze kanalen, maar zeker ook via de vertrouwde papieren nieuwsbrief blijft u optimaal geïnformeerd.

Bert Hendrickx
voorzitter

Herfstuitstap naar Mechelen op zaterdag 19 november 2011

Na een periode van rust nemen we de draad weer op. We willen onze leden een uitstap aanbieden waarin geschiedenis en kunst op een kwaliteitsvolle manier aan bod komen. Mechelen biedt ons daartoe een unieke kans.

Dat onze stad en regio historische banden heeft met de *Manenblusersstad*, hoeft hier geen betoog. Tijdens een **stadswandeling** kunnen we ons hiervan nog meer laten overtuigen. Tevens maken we van de uitzonderlijke gelegenheid gebruik om de tentoonstelling **Rik Wouters' hoogtepunten** te bezoeken. Klasseert

men deze kunstenaar nu onder het fauvisme of onder het impressionisme? We genieten gewoon van zijn oeuvre. Tenslotte worden we geïntroduceerd in de fascinerende wereld van het tapijtweven. De **Manufactuur De Wit** is wereldmarktleider in de restauratie van oude tapijten. Ze is gehuisvest in de oude refugie van de abdij van Tongerlo.

Concreet ziet het dagprogramma er als volgt uit:

- 8.00 u Vertrek aan het Boomgaardplein met de vertrouwde Marcel Cars
- 9.15 u Aankomst te Mechelen. Koffie met gebak in het "Hof de Merode" gelegen in het Diocesaan Pastoraal Centrum)
- 9.45 u Afspraak met de stadsgidsen voor de wandeling "3 Bourgondische generaties" langs de belangrijkste historische gebouwen. Het paleis van Margareta van Oostenrijk inclusief de raadzaal en een kort bezoek aan de "Besloten Hofjes" in huis de Zalm, staan eveneens op het programma.

- 11.45 u Bezoek aan het Schepenhuis en de tentoonstelling Rik Wouters. De getoonde schilderijen en beelden zijn de absolute hoogtepunten uit Wouters' oeuvre.
- 12.45u Lunch in het "Hof de Merode". Op het menu staat tomaat-garnaal met frieten, inclusief wijn, water en koffie.
- 14.30u Uitgebreid bezoek aan de gerenommeerde "Manufactuur van wandtapijten De Wit vzw" (gelegen in de Refugie Abdij van Tongerlo)
- 16.00u Einde bezoek

We kunnen u dit prachtige programma aanbieden voor de prijs van 49.00 euro all in.

Inschrijven kan tot uiterlijk 9 november:

- Per e-mail aan taxandriavzw@gmail.com (Bert Hendrickx) met vermelding van uw naam en aantal personen.
- Telefonisch tussen 19.00 en 21.00 uur: Gib Van der Celen **014 720398**.

Bij afwezigheid: spreek duidelijk uw naam en telefoonnummer in. We nemen dan met u contact op.

Uw inschrijving is pas geldig na overschrijving van 49.00 euro / persoon op rekeningnummer 230-0197250-69. Wanneer u elektronisch wil betalen, kan u ook gebruik maken van het IBAN-nummer BE 71 2300 1972 5069 en het BIC-adres GEBABEBB

Wij hopen u op deze uitstap te mogen begroeten!

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

**Tweede Taxandria Filmavond op zaterdag
26 november 2011**
**Vertoning van oude Turnhoutse films uit de jaren
1960 en 1970**

Graag nodigen we u uit op **zaterdag 26 november** om **15.00 uur** of **20.00 uur** in de grote theaterzaal van "Het Gevolg" - misschien beter gekend als de vroegere cinema Forum of Focus – voor de tweede filmavond van Taxandria. Deze keer vertonen we beelden van Turnhout uit de **jaren 1960 en 1970**.

Na de twee voorstellingen bieden we dit jaar de mogelijkheid om in "Het Gevolg" gezellig na te babbelen in de "sixtiesbar".

Jeugdherinneringen zullen bij een drankje zeker naar boven komen.

Zeer herkenbare, maar toch ver vervlogen gebeurtenissen passeren de revue: bals van burgemeester Alfons Boone, meerdere Tijlstoe-ten, de bouw en opening van de Warande, de bos- en heidebrand van 1976, de archeologische opgravingen rond het kasteel en in het begijnhof, oude stadsgezichten van verdwenen straten en gebou-

wen, het bezoek van prins Albert in 1961 en koning Boudewijn in 1975, de verhuis van de bibliotheek uit het Steentje, het leven in het Heilig Graf, een promotiefilm van Turnhout als garnizoenstad, zeer vele close-ups van bekende en mindere bekende Turnhoutenaren, ...

Iedereen is van harte uitgenodigd; de inkom is gratis.

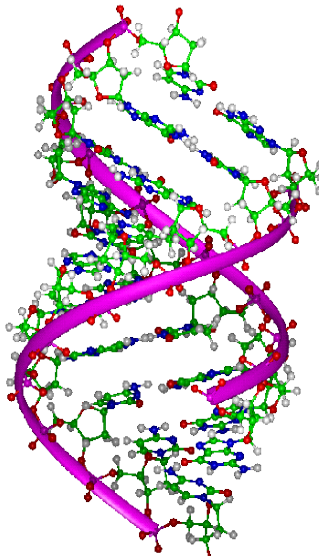
De getoonde filmfragmenten zijn deels afkomstig uit de voormalige collectie van Taxandria, deels uit de rijke verzameling van het Turnhoutse stadsarchief (TRAM41), deels uit de inzamelacties van de Erfgoedcel Noorderkempen in 2008 en 2010. Deze super 8 - inzamelactie en de Taxandria filmavond van vorig jaar werkten inspirerend voor enkele mensen die op hun beurt films binnenbrachten om te laten digitaliseren. Hartelijke dank hiervoor!

Een klein voorsmaakje van de filmavond... Herkent u de beelden?

**Lezing door prof. dr. Ronny Decorte
op donderdag 8 december:
Toepassingen van DNA-analyse in genealogisch,
archeologisch en historisch onderzoek.**

Op donderdag 8 december om 20.00 uur zal prof. Dr. Ronny Decorte een lezing houden in de Trouwzaal van het Stadhuis, Grote Markt in Turnhout. De voordracht wordt traditiegetrouw afgesloten met een gezellige eindejaarsdrink.

In 2001 is er een belangrijke mijlpaal bereikt in de menselijke erfelijkheid met de publicatie van de volledige code van het DNA van de mens. Dit vormt nu een belangrijke bron van informatie voor de studie van genen, de werking van onze cellen en het identificeren van de oorzaken van erfelijke aandoeningen. Het erfelijk materiaal of het DNA dat aanwezig is in de cellen van al de levende organismen is echter ook een blauwdruk van de evolutionaire geschiedenis van deze organismen. Genetici kunnen op basis van het DNA de verwantschap tussen deze organismen bepalen, of tussen verschillende individuen binnen een soort. Dit beperkt zich echter niet alleen tot het achterhalen wanneer de moderne mens of Homo sapiens ontstond en hoe hij de rest van de wereld

koloniseerde, maar vindt zijn toepassing ook in het vaststellen van verwantschap tussen familieleden en over verschillende generaties heen. Door de technische vooruitgang van het DNA-onderzoek kunnen we ook kleine hoeveelheden DNA, zelfs van slechte kwaliteit, analyseren. Dit vindt zijn toepassing niet alleen in het gerechtelijk of forensisch DNA-onderzoek maar meer en meer in de studie van "oud" DNA in biologisch materiaal (o.a. skeletten, tanden, haren of gemummificeerde weefsel) van enkele tientallen tot duizenden jaren oud. Dit DNA-onderzoek kan dan ook een belangrijke wetenschappelijke bijdrage leveren in het archeologisch onderzoek en het oplossen van bepaalde historische "vraagstukken".

Ronny Decorte (° Turnhout, 1963) is bio-chemicus (Universiteit Antwerpen) en deeltijds hoofddocent in de forensische genetica aan de KU Leuven. Hij behaalde zijn doctoraat in 1995 (KU Leuven) over het forensisch DNA-onderzoek in België onder de leiding van Prof. Jean-Jacques Cassiman. Momenteel is hij labohef van het Activiteitscentrum voor Forensische Genetica en Moleculaire Archeologie (Forensische Geneeskunde, UZ Leuven). Hij is tevens lid van de Belgische Nationale Evaluatiecommissie betreffende DNA-analyse in strafzaken. Hij is tevens medeauteur van het recente DNA-project van het Oudhertogdom Brabant (www.brabant-dna.org). Zijn onderzoek heeft betrekking op forensische DNA-aspecten, historisch afstammingsonderzoek (o.a. Lodewijk XVII), moleculaire archeologie (o.a. Sagalassos) en de recente evolutie en diversiteit van het Y chromosoom in België.

Migraties van onze voorouders

Terugblik op de cultuurmarkt van 11 september

Zoals elk jaar was Taxandria present op de cultuurmarkt in de Gemeentestraat.

Ons thema was dit jaar: "verdwenen erfgoed in Turnhout". Dit onderwerp pastte volledig in het nationale thema van Openmonumentendag "Conflicten". Vele bezoekers namen rustig de tijd om de verschillende voorbeelden van verdwenen (im)materieel erfgoed te benoemen. Blijkbaar was de opgave niet zo moeilijk. Op de volgende bladzijde vindt u de opgave.

Hartelijke dank aan Cultuurcoördinatie voor de (alweer) prima organisatie!

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

HERKEN JE HET VERDWENEN ERFGOED? (en zie je ook de fout?)

Verslag lezing door prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld:

**“Texandrië” tussen Willibrord en hertog
De Middeleeuwen in de Kempen vanuit historische
bronnen**

Taxandria is het historische gebied waarnaar onze geschiedkundige kring is vernoemd. De grenzen van wat men onder Taxandria of de Kempen verstond, zijn in de geschiedenis niet altijd volledig afgebakend geweest. De gravure van Vorsterman geeft voor Turnhout als ondertitel: *de illustere gemeente van Taxandrië*.

Op 28 september kwam prof. Bijsterveld in de Trouwzaal van het Stadhuis van Turnhout de geschiedenis van het gebied Texandrië tijdens de vroege middeleeuwen tot de dertiende eeuw toelichten. Bij de geschiedschrijving van dit stukje vroege middeleeuwen, stoot de vorser op ontelbare valkuilen. Het komt erop neer om een puzzel te vormen van 1000 stukjes, waarvan er slechts 25 gekend zijn. Over het dagelijkse leven en de economie van de gewone middeleeuwer weten we vrijwel niets en ook archeologische bronnen zijn zeer moeilijk te interpreteren. Archeologen vinden wel sporen van nederzettingen, in de vorm van paalkuilen. Maar men mag niet vergeten dat een huis slechts drie generaties meeging. De vroege middeleeuwen zijn een periode van “eeuwen” en het is moeilijk om de dynamiek die de tijd weergaf te achterhalen.

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

Hoewel het gebied Texandrië reeds in een Laat-Romeinse bron wordt vermeld, begint de echte geschiedenis met Willibrord in de achtste eeuw. Willibrord werd in de geschiedschrijving van de 19de eeuw en 20ste eeuw voorgesteld als “de grote geloofsverkondiger in Nederland” en “de apostel van Brabant”. Hoewel we vrij veel weten over het globale levensverloop van Willibrord, zijn er van het missiewerk in Brabant enkel oorkonden bewaard. Met steun van de Pepiniden wist Willibrord bezittingen te verwerven in de “gouw (pagus) Texandrië”. Met Texandrië doelde men het oostelijk deel van Brabant en het Kempisch Plateau. Fonetisch werd het als Tessandrië uitgesproken; de naam is vandaag ook nog terug te vinden in Tessengerlo. De betekenis is evenwel onduidelijk (rechts van?). Het gebied kwam geleidelijk onder invloed van de bisschop van Luik, die zowel kerkelijke als wereldlijke macht had. De gouw lijkt zich ook te hebben uitgebreid, maar in de periode na de negende eeuw zijn pas terug oorkonden in de elfde eeuw bewaard. De machtsverwerving vond vooral plaats op economisch strategische plaatsen.

Vanaf de elfde eeuw is er een uitbreiding van het kerkelijke bestuur. Er ontstaan dekenaten die verder onverdeeld zijn in aartsdiakonaten. Opmerkelijk is dat de oudste bron hierbij geen oorkonde, maar een archeologische vondst. Het loden grafkruis van proost Humbert dat in 1988 te Maastricht werd gevonden, heeft als opschrift aartsdiaken van Texandrië. De parochiestructuur wordt pas duidelijk in de 12de eeuw. In die eeuw ontstonden er ook nieuwe kloosterorden van de cisterciënzers en norbertijnen en de eerste kapitteltjes ontstonden (Oirschot, Sint-Oedenrode ...). Die periode is ook een tijd van economische expansie, het is aangetoond dat nederzettingen zich gevoelig uitbreidden.

Het zijn de graven van Leuven die echter op het voorplan kwamen. Aan het eind der elfde eeuw kwamen zij door een huwelijk in het bezit van Orthen, waar 's Hertogenbosch werd gesticht. Zij verwierven de hertogelijke titel van Neder-Lotharingen en later de hertogen van Brabant. Het is niet van elke plaats uit de Kempen geweten hoe die onder invloed kwam van de graven van Leuven. Wellicht gebeurde dit via aankopen, huwelijk, maar ook oorlog.

In de bronnen werd de naam Texandrië in de dertiende eeuw vervangen door Campinia, Kempenland of de Kempen. Een grote afwezigheid in het verhaal is Turnhout en de Antwerpse Kempen. Het is pas na de dertiende eeuw dat onze gebieden zijn gaan behoren tot wat men de Kempen noemde...

Bert Tops

Tijdelijke verhuis collectie Taxandriamuseum

Foto's van TRAM41 & B. Hendrickx

Het Taxandriamuseum ondergaat een ware metamorfose. Alle museumstukken werden geïnspecteerd en professioneel ingepakt. Na de grootscheepse verhuis van ca. 5000 voorwerpen naar het vernieuwde depot, wordt het *Huis metten Thoren* grondig aangepakt. Het buitenschrijnwerk kreeg in september een nieuwe laag verf. Binnenin het gebouw worden de houten plafonds, het dakgebinte en de toren behandeld tegen houtworm. Eens dit klaar is, wordt het branddetectiesysteem geïnstalleerd en kunnen binnen de schilderwerken gebeuren. Zo kan de opbouw van de tijdelijke tentoonstelling "Turnhout Terminus Turnhout Centraal", het paradepaard van "Turnhout 2012 Cultuurstad van Vlaanderen" starten in de loop van januari.

Als u graag op de hoogte blijft van de vorderingen, ga dan naar [www.facebook.com](http://www.facebook.com/TRAM41) en klik door naar TRAM41 of www.gazetvanturnhout.be/geschiedenis/taxandriamuseum

17 maart 2012 opent de tentoonstelling.

TURNHOUT
CULTUURSTAD VAN
VLAANDEREN 2012

Ondertussen krijgt ook de buitenkant van het voormalige Taxandriamuseum in de Merkmansstraat een grondige renovatie. De vorige aanneming vertoonde heel wat tekortkomingen. Hopelijk kan het gebouw na de werken er opnieuw enkele decennia tegen. Het pand maakt nu deel uit van het Speelkaartenmuseum dat zich aan de achterzijde, in de Druivenstraat bevindt.

Digitalisering oude films van wijlen de heer François Boone

Eind september kreeg Taxandria een verrassend telefoontje van mevrouw Jacqueline Boone – Dierckx waarin ze vertelde dat we haar ruime collectie van filmbanden tijdelijk mochten gebruiken om ze te laten digitaliseren.

Deze films die door wijlen de heer François Boone, decennialang bestuurslid van Taxandria, werden gemaakt, bevatten uiteenlopende onderwerpen van de periode 1969 tot 1980.

Enkele voorbeelden: de afbraak van huis “Den Engel” op de hoek van de Paterstraat en de Grote Markt, de opening van de E3, het koninklijk bezoek van 19 juni 1975, meerdere Tijnfeesten, de afbraak van de Sint-Jozefkerk, een jachthoornfestival, de restauratie van de Sint-Pieterstoren, vele kerstallen, de verhuis van de zusters Clarissen in 1970, de bouw van het nieuwe altaar in de Sint-Pieterskerk in 1969.

Dat we dus met een rijke verzameling te maken hebben, die voor Turnhout van uitzonderlijk belang is, is wel duidelijk. Erfgoedcel Noordkempempen zal er voor zorgen dat de 8mm-films door een professionele firma worden omgezet.

We bedanken uitdrukkelijk de familie Boone om deze films onder strikte voorwaarden publiek te maken.

Mocht u ook nog films hebben, die over Turnhout of de Kempen handelen en die u graag wil laten digitaliseren, mag u dit altijd aan ons melden. Wij zoeken dan samen met u naar een gewenste werkwijze.

Bert Hendrickx

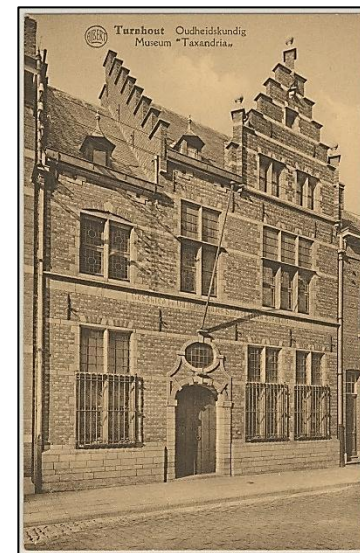

“de gedrukte bronnen aangaande de Kempen en de Kempense mens verzamelen, alsmede al datgene wat de studie ervan bevorderen kan”. Beknopte geschiedenis van de wetenschappelijke stadsbibliotheek Taxandria

Sinds zijn oprichting in 1903 verzamelde de Geschied- en Oudheidkundige Kring Taxandria naast kunst- en gebruiksvoorwerpen ook boeken en tijdschriften. De oprichting van een eigen bibliotheek werd expliciet opgenomen in de eerste statuten (art. 30-32): “Eene bibliotheek of boekerij zal te Turnhout ingericht worden, waar men zoveel mogelijk al de werken nuttig voor geschiedkundige opstellen der Kempen zal bijeenbrengen”.

Veel werken verkreeg de kring door giften van leden en van wetenschappers waarmee de Kring goede contacten onderhield. In de eerste jaargang van “Taxandria” (1903-1904) verscheen al een eerste lijst van 132 boeken. Deze bibliotheek werd vanaf 1913 bewaard in een kamer van het nieuwe museumgebouw, de latere gildekamer¹, van de Kring in de Mermansstraat, maar was schijnbaar niet raadpleegbaar voor het brede publiek². In 1921 werd het gebouw overgekocht door de Stad, maar met de voorwaarde dat de Kring Taxandria de museumcollectie en de bibliotheek zou blijven beheren³.

Omdat het echter onduidelijk was of ook de collectie zelf ook deel

1 Stadsarchief Turnhout, archief van Raymond Peeters, manuscript “Het Kempisch documentatiecentrum te Turnhout”, [1953]. Tot de opening van het nieuwe museum bevond de bibliotheek zich wellicht in het kasteel, waar de Kring een lokaal had.

2 “... die in een kamer van het museum lagen opgestapeld”. Stadsarchief Turnhout, archief van de Kring Taxandria, nr. 10, briefwisseling met het Stadsbestuur: brief van Raymond Peeters aan het college van burgemeester en schepenen van 22 april 1968.

3 E. VAN AUTENBOER, 100 jaar Taxandria 1903-2003, Jaarboek Taxandria, Turnhout, 2003, p. 29-30.

uitmaakte van de aankoop, werd er in 1931 een “akte van overeenkomst” gesloten tussen de Kring en het stadsbestuur waarbij “al de verzamelingen” werden overgedragen aan de stad. Ook zouden “alle voorwerpen” die de Kring in de toekomst zou verwerven, eigendom worden van de stad en bewaard worden in het museum, tenzij er een betere locatie werd gevonden. De beheerder van het museum zou gekozen worden uit de leden van Taxandria⁴. Op dat moment werd dus ook de bibliotheek eigendom van de stad.

Tegelijkertijd werd een collectie boeken verzameld door Jozef Jansen, kanunnik en één van de stichters van de Kring (foto). Reeds in 1908 stelde hij een “bibliografie van de Antwerpse Kempen” op. Met dit Franstalige werk, dat in 1913 verscheen bij Splichal in Turnhout, wou Jansen zijn “éminents collègues” helpen bij hun studie van de Antwerpse Kempen. Jansen verstond hieronder het arrondissement Turnhout en de kantons Brecht, Heist-op-den-Berg en Zandhoven. Ook nam hij de belangrijkste werken op uit de aangrenzende regio's, Antwerpen, Mechelen,

Lier, enz... en over heerlijkheden, bisdommen en abdijen die rechten of gronden hadden in de Kempen. Een tweede, uitgebreide uitgave van de “bibliografie” verscheen in twee delen in het Nederlands in 1935 en 1939. Het bestond uit de hoofdstukken “Hulpwetenschappen”, “Bronnen”, “Eigenlijke Geschiedkundige Werken”, “Nieuwsbladen-Tijdschriften” en titels geordend per kanton en per gemeente.

Toen Jansen na zijn pensionering in 1936 in Turnhout kwam wonen, zocht hij een geschikte plaats voor zijn uitgebreide bibliotheek en kunstverzameling. Jansen, sinds 1928 voorzitter van Taxandria, schonk zijn verzameling aan de stad en bracht de objecten uiteraard onder in het “stadsmuseum” in de Mermansstraat, dat drie maanden zijn deuren sloot voor de herinrichting⁵. Zijn bibliotheek echter, een

4 *Ibidem*, p. 37. Een fotokopie van deze akte van overeenkomst van 10 december 1931 wordt bewaard in het Stadsarchief, archief van de Kring Taxandria. De overdracht aan de stad was trouwens opgenomen in de nieuwe statuten van de Kring Taxandria van 30 november 1931, art. 14.

5 Stadsarchief Turnhout, archief van de Kring Taxandria, nr. 3, bestuursvergaderingen, 1937: verslag van de vergadering van 24 januari 1937. De plechtige heropening van het museum vond plaats op 24 januari 1937.

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

“prachtige boekerij met oude en nieuwe werken, verzameling documentatie over al de Kempische gemeenten van het arrondissement

Turnhout en de kantons Brecht, Heist-op-den-Berg, Zandhoven, verzameling prenten en gravures, verzameling beeldekens”⁶, kreeg met de hulp van het stadsbestuur in 1936 een plaats op de tweede verdieping van het “Steentje” op de Grote Markt (foto). Hierbij kwamen ook de collectie boeken en tijdschriften die tot dan toe in het museum lagen en de archieven van de stad.

Jansen, in 1911 aangesteld als stadsarchivaris, was nu ook bibliothecaris van de stad. Jansen schreef hierover in juli 1937: “De Stad Turnhout bezit sedert verleden jaar een wetenschappelijke boekerij welke werd opgericht met het doel de Kempenaars bij hun studiën te helpen. Daarnaast bestaat ook een afdeling waarin al de werken, zoo wetenschappelijke als letterkundige, door Kempenaars geschreven, zorgvuldig bewaard worden om te eeuwigden dagen getuigenis af te leggen van de Kempische cultuur”⁷. De schenking van Jansens verzameling kwam ter sprake op de gemeenteraad van 4 april 1938 en werd opgenomen in een overeenkomst met het stadsbestuur op 5 oktober 1938⁸. Op 11 augustus 1941 werd de “wetenschappelijke stadsbibliotheek” samen met de “toeristische galerij” op het Steentje officieel ingehuldigd, in het bijzijn van interim provinciegouverneur Grauls.

Na de dood van archivaris Jansen in 1949 werd hij opgevolgd door Raymond Peeters (foto), die sinds 1940 als zijn assistent in het “Steentje” werkzaam was. De verwevenheid van de wetenschappelijke stadsbibliotheek met de Kring Taxandria bleef erg sterk.

6 Stadsarchief Turnhout, archief van de Kring Taxandria, nr. 10, briefwisseling met het Stadsbestuur: brief van het college van 16 april 1938.

7 Stadsarchief Turnhout, archief van de Kring Taxandria, nr. 59, briefwisseling betreffende de bibliotheek: brief van Jozef Jansen van 20 juli 1937.

8 Brief van R. Peeters aan het college van burgem. en schepenen van 22 april 1968.

Tot ca. 1955 betaalde het stadsbestuur de kosten terug die de Kring had gemaakt voor het aankopen van boeken en tijdschriften. Het stopte hiermee na bezwaar door het Provinciebestuur⁹. Door plaatsgebrek in het museum kwamen in de bibliotheek ook gravures, tekeningen, munten, medailles, postkaarten en dia's terecht¹⁰. Peeters beschreef de doelstelling van de bibliotheek zelf als *“de gedrukte bronnen aangaande de Kempen en de Kempense mens verzamelen, alsmede al datgene wat de studie ervan bevorderen kan”*¹¹. De collectie bestond op dat moment uit *“al wat er op enig gebied over de Kempen werd geschreven, het werk van Kempische auteurs, de Kempische pers, de carthographie en de iconographie, Turnhoutse en Kempische drukken, bedevaartvaantjes, 'n verzameling Kempische doodsprentjes, sanktjes, mannekespapieren, tekeningen, etsen, foto's, enz...”*. Peeters maakte ook een onderscheid tussen het fonds “Jansen”, het fonds “Taxandria” en de boeken aangekocht door de stad¹².

Vanaf 1955 wordt in de jaarverslagen van het stadsbestuur herhaaldelijk melding gemaakt van het “nijpend gebrek aan ruimte” in het Steentje¹³. Een uitwijkmogelijkheid bood in 1961 het nieuwe stadhuis op de Grote Markt, maar daar bleek men geen ruimte te hebben voorzien voor het Stadsarchief en de wetenschappelijke bibliotheek¹⁴. De inrichting van de kelders van het stadhuis namen dan ook vrijwel het hele jaar 1962 in beslag: *“de bibliotheek kon nog niet geheel worden geordend en heropgesteld”*¹⁵.

9 Stadsarchief Turnhout, archief van Raymond Peeters: “Nota over de 'Wetenschappelijke Stadsbibliotheek Taxandria’”, 14 maart 1971.

10 Brief van R. Peeters aan het college van burgem. en schepenen van 22 april 1968.

11 Ibidem.

12 “Het Kempisch documentatiecentrum te Turnhout”, [1953].

13 Verslag 1954-1955 over het bestuur en de toestand der zaken van de Stad Turnhout, Turnhout, 1955, p. 34.

14 E. VAN AUTENBOER, a.c., Jaarboek Taxandria, Turnhout, 2003, p. 82.

15 Verslag 1961-1962 over het bestuur en de toestand der zaken van de Stad Turnhout, Turnhout, 1962, p. 43.

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

SAT Foto 00143_07, in de kelder van het stadhuis (huidige locatie)

Eveneens in 1961 had het stadsbestuur het plan opgevat om de wetenschappelijke bibliotheek én het museum in de toekomst onder te brengen in het geplande “Kunstcentrum”, de latere Warande. Er werd ook een nieuwe overeenkomst opgesteld met de Kring Taxandria over het beheer van de collecties. Het gemeenteraadsbesluit werd evenwel in september 1961 vernietigd op last van het provinciebestuur¹⁶.

In de periode 1968-1971 ontstond een polemiek rond de eventuele fusie van de wetenschappelijke bibliotheek met de nieuwe openbare bibliotheek in de Warande. Raymond Peeters pleitte er in 1968 in een brief aan het college voor om het beheer van de wetenschappelijke bibliotheek in handen van de Kring Taxandria te laten. De bibliotheek was sinds de overbrenging naar het Steentje volgens hem “altijd openbaar geweest”¹⁷. Peeters kreeg niet direct gehoor want in de ontwerpovereenkomst voor de fusie van de openbare bibliotheken uit november 1970 was de bepaling opgenomen dat *“het gedeelte van het bezoekbezit van de stedelijke wetenschappelijke bibliotheek bruikbaar voor de openbare bibliotheekwerking zal worden ondergebracht in de nieuwe openbare bibliotheek”*¹⁸. Dit artikel

16 Stadsarchief Turnhout. Verslagen van de Gemeenteraad, verslag van 5 mei 1961.

17 Brief van Raymond Peeters aan het college van burgemeester en schepenen van 22 april 1968.

18 Stadsarchief Turnhout. Verslagen van de Gemeenteraad, verslag van 2 nov. 1970.

kwam kort daarop ook ter sprake in het dagelijks bestuur van de Cultuurraad, waar journalist José Heerman inging tegen de geplande “ontmanteling” van de bestaande wetenschappelijke bibliotheek¹⁹. In maart 1971 schreef Raymond Peeters een tweede nota. Hierin wees hij erop dat de “stadsbibliotheek Taxandria” in de eerste plaats een bewaarbibliotheek was. En hoewel uitlenen niet mogelijk was zoals in een openbare bibliotheek, *“verhindert [dat] geenszins het gebruik voor allen die van het gebodene profiteren willen”*²⁰. Tot een overbrenging naar het nieuwe Warandegebouw kwam het uiteindelijk niet.

Na het aantreden van Harry de Kok als nieuwe archivaris en bibliothecaris in 1973, met Jan Smet, de grondlegger van Turnhout als “stad van de strip”, als assistent, werd de wetenschappelijke bibliotheek grondig gereorganiseerd. In 1973 kwam er in de kelder voor het eerst een aparte leeshoek, *“om de bezoekers toe te laten rustig te werken en om een bepaalde controle door het personeel toe te laten”*²¹. In de daaropvolgende jaren werd het boekenbezit geordend per afdeling (folklore, recht, heraldiek, ...), werd de collectie tijdschriften opgelijst en werd in navolging van Jansen gestart met een “Bibliografie van de Antwerpse Kempen”²². Deze laatste werd jaarlijks toegevoegd aan het jaarverslag van het Stadsarchief en bestond uit drie grote delen: Kempen algemeen, Kempische personen en Kempische gemeenten. De titels werden ook bijgehouden op steekkaarten.

In de jaren 1980 werd de auteurscatalogus op steekkaart afgewerkt, deze bestaat nog steeds, en werden het Stadsarchief en de bibliotheek voorzien van verrijdbare rekken, wat een aanzienlijke vergroting van de capaciteit opleverde.

Een erge belangrijke stap was de automatisering van de boekencatalogus. Vanaf 1996 werden nieuwe aanwinsten ingevoerd in het VUBIS-systeem waarmee ook de Openbare Bibliotheek werkte. Vele boeken die werden afgevoerd in de OB werden trouwens overgenomen in de wetenschappelijke bibliotheek. In de daaropvolgende jaren werden alle titels met betrekking tot de Antwerpse Kempen en volkskunde ingevoerd in VUBIS. Het invoeren van de bestaande steekkaartencatalogus in VUBIS liep echter grote vertraging op. Intussen was in 1991 de

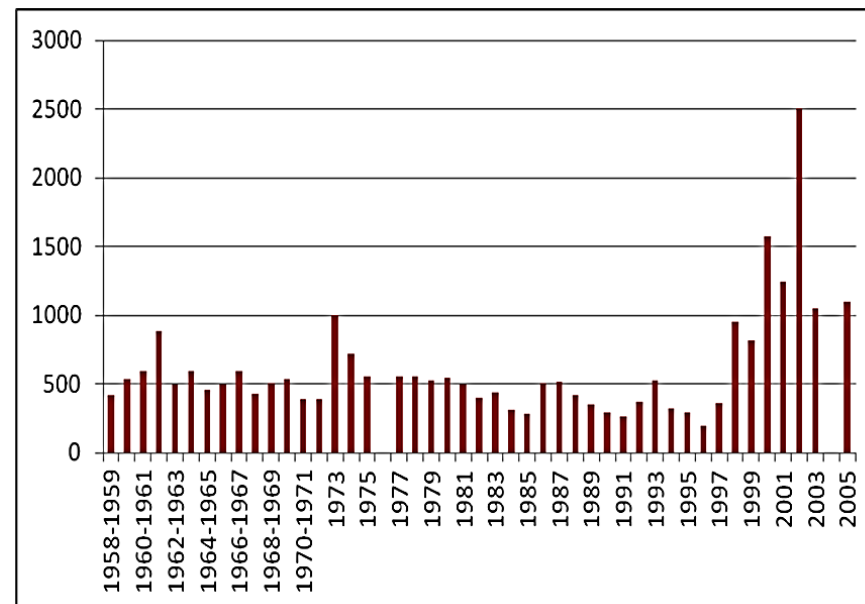
leeszaal vergroot en voorzien van een houten “pronkkast” voor de collectie oude drukken.

Na 2000 werd de volledige tijdschriftencollectie op orde gezet met behulp van twee vrijwilligers en verscheen de laatste uitgave van “Bibliografie van de Antwerpse Kempen” (2005), met betrekking tot de jaren 2000-2003. Vanaf dan werd de “Bibliografie” verder aangevuld in VUBIS.

Eind 2011 zal binnen de dienst TRAM 41 ook voor de wetenschappelijke bibliotheek een collectieplan worden opgesteld. Met zo’n plan zal de toekomst van de bibliotheek als Kempisch kennis- en documentatiecentrum verzekerd zijn.

Bijlage: jaarlijkse aangroei van de wetenschappelijke bibliotheek, 1958-2005: 27.500 titels

Grafiek op basis van de jaarverslagen van de Stad Turnhout en van het Stadsarchief Turnhout (vanaf 1973). Het is evenwel niet altijd duidelijk waar deze jaarlijkse aantallen op slaan: de termen “titels”, “nummers”, “aangekochte boeken”, “aanwinsten” worden door elkaar gebruikt. Tijdschriften zijn in ieder geval niet opgenomen.

Bart Sas, stadsarchivaris Turnhout
bart.sas@turnhout.be

19 Stadsarchief Turnhout. Archief van José Heerman, nr. 270.

20 “Nota over de ‘Wetenschappelijke Stadsbibliotheek Taxandria’”, 14 maart 1971.

21 Stad Turnhout. Wet. Stadsbibliotheek “Taxandria”. Stadsarchief. Jaarverslag 1973.

22 Stad Turnhout. Wet. Stadsbibliotheek “Taxandria”. Stadsarchief. Jaarverslag voor de jaren 1974, 1975 en 1976.

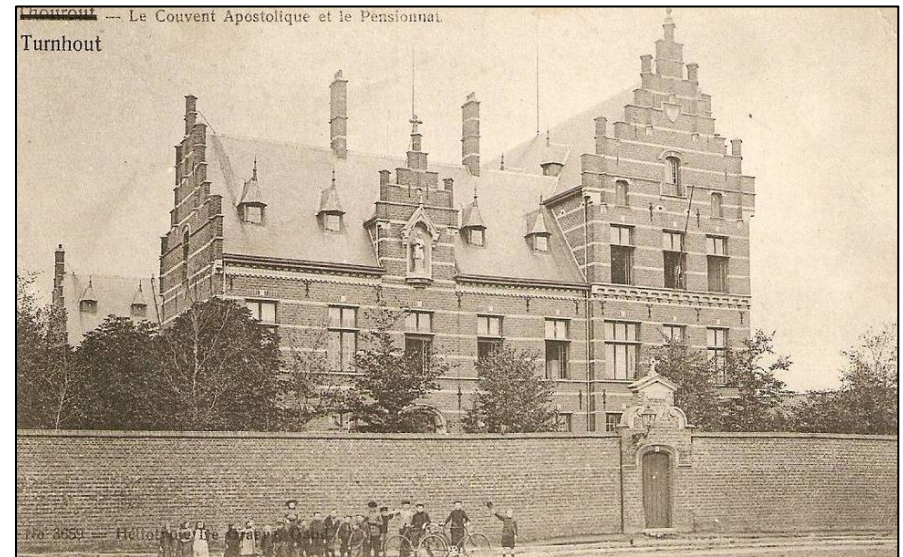
Even opfrissen: 25, 50, 75, 100, ... jaar geleden

- 1186 is de oudste vermelding van Schoonbroek

Foto: SAT prentkaart 81_292, Schoonbroek in 1929

- Op 1 oktober 1611 komen de kloosterlingen van Korsendonk, 33 jaar na het verlaten van hun klooster, terug naar de priorij. Velen van de uitgewekenen zijn ondertussen overleden. Het klooster heeft veel geleden door de inval van de hervormers.
- In 1686 wordt het kasteel heropgebouwd.
- 3 november 1786: het Reglement over de civile rechtspleginge voor de Oostenryksche Nederlanden wordt afgekondigd. De decreten van 1 januari, 3, 10 en 20 april 1787 schaffen de oude gerechtelijke organisatie af en vervangen deze door een eenvormig systeem van drieënzestig rechtbanken van eerste aanleg, twee raden van beroep en één Soevereine Raad van justitie te Brussel.
- Op 12 november 1836 brandt de Beirenmolen af.
- De volkstelling van 1836 meldt 12 adressen met kostleerlingen. Daar verbleven 36 Belgische en 10 Nederlandse leerlingen. Ook in de kostschool van de sepulcrinessen in de Patersstraat verbleven 16 Nederlandse kostjuffers.
- Interkempen (vroeger gasfabriek) wordt op 16 december 1861, 150 jaar geleden, in werking gebracht op de "Castelein".
- In 1886 werd gestart met de bouw van de Apostolische School in de huidige Apostoliekenstraat. Architect P.J. Taeymans tekende een schoolgebouw in neo-Vlaamse renaissancestijl dat werd ingewijd in september 1887.

De apostolische school, vandaag "klein Graf"

- P.J. Taeymans tekende in 1886 het woonhuis op de hoek van de Broederstraat en de warandestraat in neo-classicistische stijl. Dit was eertijds het zogenaamde "Café du Cercle", huis van de liberalen.

- 100 jaar geleden wordt het privébedrijf Brepols omgevormd tot de 'N.V. Etablissements Brepols'. Het werk wordt verdeeld over 3 fabrieken: de drukkerij en het bindatelier voor boeken, de drukkerij voor speelkaarten en fantasiepapier en de fabriek voor behangpapier.

Etablissements BREPOLS S^{le} A^{me} Turnhout

- In 1911 telt Turnhout 23.920 inwoners: 11.774 mannen en 12.146 vrouwen. In 1911 stierven 378 Turnhoutenaars, waarvan 130 kinderen onder 1 jaar en 54 van 1 tot 10 jaar. Er waren 180 huwelijken en geen echtscheidingen.
- In 1936 telt de stad 28.850 inwoners: 14.195 mannen en 14.655 vrouwen.

14 Het Stadhuis van Turnhout, eigendom der gemeente, kadaster Turnhout-Noord, art. 827 (deel) Grootte Singel, sectie Q, 246 (02 A: 86 ca).

15 Het oud kasteel, thans gerechts-hof te Turnhout, eigendom der provincie Antwerpen, kadaster Turnhout-Noord, art. 2849 (deel) Sectie Q, nr 501 (14 A 75 ca).

16 St. Pieterskerk, te Turnhout, eigendom der gemeente, kadaster Turnhout-Noord, art. 824 (deel) Sectie Q, nr 244 A (21 A 10 ca).

17 Het Begijnhof te Turnhout, eigendom van den Openbaren Bijstand, kadaster Turnhout-Noord, art. 6663 (deel) sectie Q, nr 601 (05 A 92 ca).

- In dit jaar werden de voornaamste gebouwen in Turnhout beschermd, zelfs het oude stadhuis...

- In 1936 wordt aan de westzijde, in de tuin van de middelbare school van Sint-Victor een klooster in Nieuwe Zakelijkheid ingehuldigd. Dit was een gevolg van de toenemende getalsterkte van de gemeenschap van de Broeders van Liefde.

Sint-Victorklooster (foto Archief Broeders van Liefde Turnhout)

- In 1961 zijn er in Turnhout 36.334 inwoners: 18.015 mannen en 18.319 vrouwen
- 27 november 1961: opheffing van de hostiebakkerij in het begijnhof. Er zijn nog maar vier begijnen, nl. zuster Verbraeken (67 jaar), zuster Lenaerts (65 jaar), zuster Temmerman (65 jaar) en zuster De Boer (53 jaar). Het klantenbestand van de hostiebakkerij is geslonken tot slechts twaalf. E. Frickel, pastoor op het hof, is genooddacht om het einde van de hostiebakkerij aan te kondigen en de resterende klanten door te verwijzen naar de Zusters Clarissen.
- In opvolging van 'De Kemphaan' wordt bij de aanvang van het nieuwe theaterseizoen van 1986 gestart met de publicatie van het maandblad 'De Warande'. In tegenstelling tot de Kemphaan is dit een uitgave volledig in eigen beheer en met uitsluitend Warande-informatie. De aanvankelijke oplage van 22.000 exemplaren (sept 1986) stijgt naar 28.000 exemplaren (dec. 1986)
- In 1986 telt Turnhout 37.462 inwoners: 18.266 mannen en 19.196 vrouwen. Er zijn 1.237 vreemdelingen ingeschreven. In 1986 werden 252 huwelijken gesloten en 70 echtscheidingen overgeschreven.

Bert Hendrickx met dank aan Willy Van Sprengel

Viering van minister de Broqueville, 100 jaar geleden. Hij was tevens beschermid van Taxandria. Honger hebben ze die dag niet geleden...

Foto: stadsarchief Turnhout

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

Toespraak op 24 september Herdenking van 67 jaar bevrijding op de begraafplaats aan de Kwakkelstraat

Dames en heren,
Ladies and gentlemen,

Turnhout was sinds 14 mei 1940 een door de Duitsers bezette stad, maar vanaf de geallieerde landing in Normandië op 6 juni 1944 kwam de bevrijding na vier lange jaren eindelijk in zicht. Nochtans bleef het in de Noorderkempen nog geruime tijd rustig. Maar vanaf 29 augustus 1944 begonnen de geallieerden aan een grote aanval om België te bevrijden. De opmars verliep snel: al op 4 september werden Brussel en Antwerpen bevrijd. Van dan af verplaatste de frontlijn zich geleidelijk richting Turnhout en steeg de spanning.

Van 8 tot 22 september werd er zwaar gevochten aan het Albertkanaal in Geel, later aan het Kempisch Kanaal en Ten Aard. Eenmaal de Duitsers daar verdreven waren, was de bevrijding van Turnhout nog maar een kwestie van dagen. Turnhout lag vanaf 12 september in de frontlinie. Die dag overvlogen Engelse vliegtuigen de stad. In de gehuchten Schorvoort en Zevendonk waren vele Duitse soldaten gelegerd en de bruggen over de Aa waren opgeblazen, ondermeer

aan de Steenweg op Tielen. Op 1 september werden alle scholen opgeëist door de Duitsers en in het Heilig-Grafinstituut was een veldhospitaal ingericht.

Vanaf 18 september werd de stad in staat van verdediging gebracht en maakten de Duitsers aanstalten om zich achter het kanaal ten noorden van de stadskern terug te trekken. Op bevel van de Duitsers gelaste burgemeester Alfons Van Hoeck de onmiddellijke en totale ontruiming van het hele oostelijke deel van de stad. Alle huizen tussen Zevendonk, de Graatakker, de Grote Markt, de Patersstraat, de Elisabethlei en Oud-Turnhout moesten voor 7 uur 's avonds geëvacueerd zijn. Omdat het niet was toegelaten om de huizen te beschermen door middel van politiepatrouilles, werd de bewoners aangeraden deuren en vensters zo goed mogelijk af te sluiten om plunderingen te voorkomen. Op eigen risico mochten de zijstraten van de westkant van de Graatakker, Herentalsstraat, Markt, Patersstraat en Elisabethlei bewoond blijven.

Dit betekende dat een groot deel van de Turnhoutse bevolking inderhaast een onderkomen moest zoeken bij familie en vrienden, in scholen en in de schuilkelders in het westen van de stad. Onder een aantal openbare gebouwen en fabrieken waren in de loop van de oorlog immers schuilkelders aangelegd. Dit was onder meer het geval bij de fabriek Van Genechten aan de Merodelei, de Middelareskerk en snoepfabriek Van Deun-Popeliers in de Molenstraat. Pastoor Henri Vermeir van het Goddelijk Kind trok met een deel van zijn parochianen naar de Middelareskerk, waar hij geregeld de mis opdroeg. De Zusters

van het Heilig Graf trokken naar de Apostoliekenschool in de Apostoliekensstraat. Als waarschuwing plakten de Duitsers in het verlaten stadsdeel affiches aan de met de volgende tekst: 'Wer plündert, wird erschossen; Wie plündert wordt neergeschoten'. Aan het gehucht Stokt werden effectief zeven burgers door de Duitsers vermoord. De

meesten bleken achteraf volkomen onschuldig.

On Sunday 24th September 1944 about 10 past 10 de centre of Turnhout was liberated by men of the British 49th Division, the Polar Bears, who reached the Market Place by the Herentalsstraat en de Gasthuisstraat. Immediately they were surrounded by enthusiastic inhabitants of Turnhout who were giving presents like flowers and cigars to the men en were climbing on the tanks and other vehicles. Also the beguins on the beguinage were celebrating were photographed with the British Troops. But the conditions were still dangerous because the Germans were still occupying the area at the northern side of the canal.

De feestvreugde werd dan ook snel getemperd toen tijdens een verkenningstocht langs het kanaal Britse soldaten en verzetslieden in de omgeving van Brug 1 onder vuur werden genomen. Hierbij sneuvelde luitenant Tom Salmon. Samen met hem kwamen om de weerstanders Willy Avonds, Albert Van Langendonck en Marcel Van den Auwelant. Ook legden de Duitsers het oosten van de stad onder artilleriegeschut, waarbij enkele stadsgenoten de dood vonden. Ook bleken de Duitsers op verschillende plaatsen mijnen te hebben gelegd en nog dagenlang waren in de stad ontpoffingen te horen als de Britse ontminers aan het werk waren.

De feestroes verdween helemaal toen nazi-Duitsland op 13 oktober 1944 zijn V-bommenoffensief begon tegen Antwerpen. Als gevolg hiervan werd Turnhout overstelpt met Antwerpse vluchtelingen. Ook Turnhout werd verscheidene keren getroffen. Gelukkig maakte slechts één inslag slachtoffers: op 16 maart 1945 stortten een V1 neer op een hoeve in de Dahliestraat en maakte negen doden, de meesten van hetzelfde gezin. Hun graven zijn, net als die van de andere burgerslachtoffers, hier te vinden. Bovendien bleek bij de bevrijding van de concentratiekampen vanaf het begin van 1945 welke onvoorstelbare gruwelen er hadden plaatsgevonden en dat vele deporteerde stadsgenoten nooit zouden terugkeren.

I don't have to tell you that the long expected end of the Second World War in may 1945 in our city and everywhere else were celebrated for days on end. The many citizens of Turnhout who died during the War, were luckily never forgotten. I thank you for your kind attention. Ik dank u voor de aandacht.

Een stukje geschiedenis over het Cultureel Centrum De Warande - Aanvulling

In het vorige nummer nr. 3-2011 van *Taxandria Nieuws* publiceerde Hubert Aerts de geschiedenis van de aankoop en de start van het CC De Warande. Hierin is te lezen dat het schattingsverslag voor de aankoop door de Stad Turnhout van de gronden van het vroegere gasthuis in een periode van 6 jaar twee maal herzien werd.

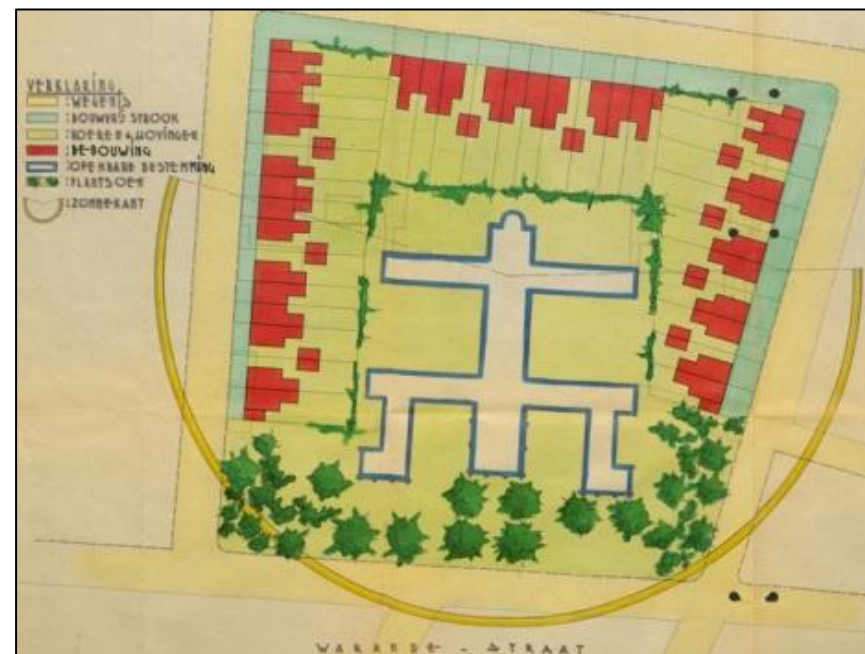
In 1956 werd de waarde van de gronden geraamd op 20.300.000 BEF. De gemeenteraad besliste in 1958 en nogmaals in 1959 het terrein voor dit bedrag aan te kopen. Deze beslissing werd echter in 1961 vernietigd door een koninklijk besluit; Een nieuw schattingsverslag van 1961 gaf echter als eindresultaat 31.762.000 BEF !!! Uiteindelijk zou in 1962 de schatting verlaagd worden tot 15.000.000 BEF waarvoor het terrein met de gebouwen ook zou worden aangekocht.

Onlangs werd het archief van Ruimtelijke Ordening-Openbare Werken overgedragen aan het Stadsarchief-TRAM 41. Het bevat onder meer een summier bundeltje met een drietal stukken en 6 plannen, genaamd "*Kunstencentrum*". Hieruit is af te leiden waarom het schattingsverslag in 6 jaar tijd zo spectaculair gedaald is. In 1955 –dus nog vóór de opmaak van het eerste schattingsverslag- stuurde de dienst RO/OW vijf verschillende voorontwerpen van de aanleg van de omgeving van het oude gasthuis naar het Schepencollege.

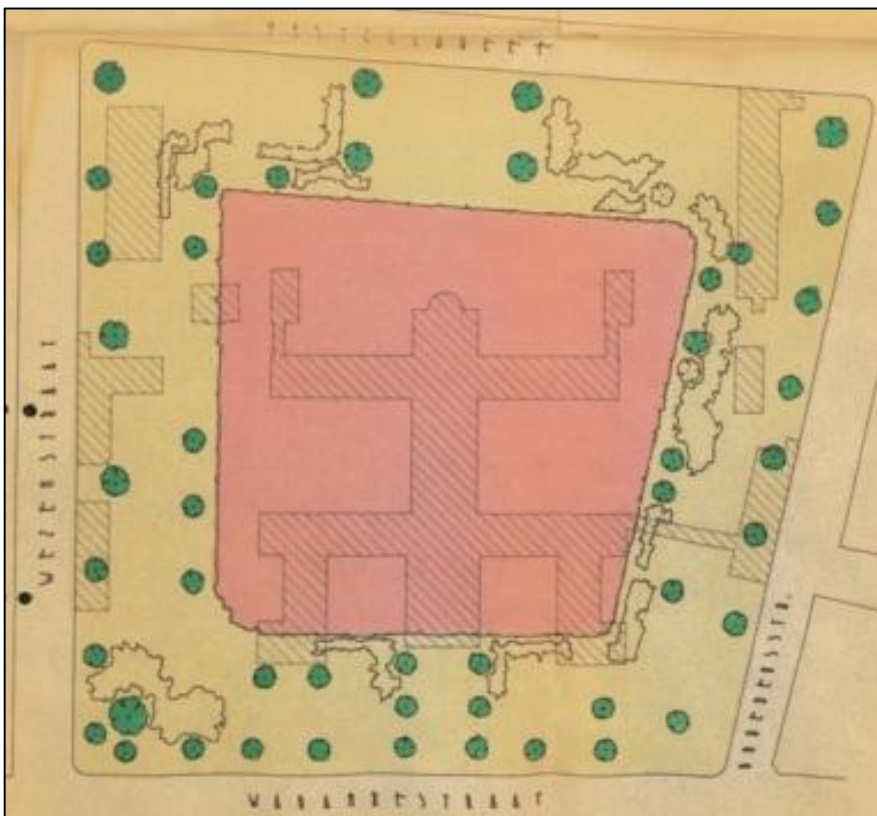
Elk van deze plannen bevatte bouwstroken langs de kant van de gevangenis (Wezenstraat), het Sint-Victorinstituut (Kasteeldreef) en het Kasteel (Broedersstraat). De contouren van het gasthuis staan steeds op het plan in een zone "*Openbare bestemming*". Was het de bedoeling de gebouwen te behouden en om te vormen tot een "*Kunstencentrum*"? Omdat de begeleidende teksten in het bundel ontbreken, weten we dit (nog) niet.

De vijf plannen bevatten verschillende bouwvormen : gesloten bebouwing; gegroepeerde bebouwing en appartementsgebouwen. Langs de Warandestraat is steeds een groene zone voorzien.

De halve cirkel op de plannen heeft niets te maken met de huidige vorm van de Warande maar geeft de zonnekant (zuidkant) van het perceel aan.

Voor de periode 1955/1962 zijn er geen stukken in het dossier terug te vinden behalve volgend ontwerp van aanlegplan omstreeks 1960.

De drie bouwstroken zijn verdwenen waardoor ook de spectaculaire daling van het schattingsverslag kan verklaard worden. Opmerkelijk is ook dat de zone, bestemd voor het “Kunstencentrum” aan de voorzijde doorheen de gebouwen van het oude gasthuis loopt. Waarschijnlijk was men toen al van plan de oude gebouwen te laten afbreken.

Dit blijkt ook uit onrechtstreeks uit een gemeenteraadsbeslissing van 6 augustus 1962 : “De terreinen van het oude gasthuis, aangekocht van de Commissie van Openbare Onderstand der stad Turnhout, in zitting van 4.6.1962, zullen alleen worden aangewend voor het oprichten van het kunstcentrum, omvattende muziek- en tekenacademie, tentoonstellingszalen, museum, wetenschappelijke bibliotheek en stads-

Nieuwsbrief Taxandria 4, 2011

archieven. De vrijblijvende gronden zullen voorbehouden worden voor de aanleg van een groene zone. Deze gronden zullen niet aangewend worden voor woningbouw”.

Uit niets van het archiefbundel blijkt dat het ontwerp van aanlegplan overgemaakt werd voor goedkeuring door de Hogere Overheid.

Het vervolg van de geschiedenis van het CC De Warande kan je lezen in het artikel van Hubert Aerts.

De stukken vernoemd in dit artikel kunnen geraadpleegd worden in het archief van de Stad Turnhout : “Stukken betreffende het beheer van de onroerende goederen (nog niet geïnventariseerd)”.

Mon Römer

Erfgoedtentoonstellingen in de Kempen

Tentoonstelling **75 jaar Davidsfonds in Vosselaar, 1936-2011**

In de tentoonstelling wordt het ontstaan van het Davidsfonds in Vosselaar belicht. Medestichters en voortrekkers Emiel Van Hemeldonck, Frans Segers en Remi Lens komen er uitgebreid aan bod.

Van zaterdag 19 november tot en met zondag 27 november, van 9 tot 18 uur in het gemeentehuis van Vosselaar, Cingel 7.

De heemkundekring *Het Bezemklokje* heeft een tentoonstelling uitgewerkt: **60 jaar volkskunst in was. Zusters Clarissen Turnhout**

De expositie vindt plaats in de Theobalduskapel, Koningin Elisabethlei 2 in Turnhout en loopt van zaterdag 12 november tot en met zondag 27 november en is geopend van dinsdag tot vrijdag van 14 – 17 uur en in het weekend van 11 – 17 uur.

Het Spook van Sint Truiden doet de Handley Page Halifax III bommenwerper LV919 van het 466 Sqn RAAF op 13 mei 1944 neerstorten in Zondereigen (Baarle Hertog)

Als voorbereiding op D-day (landing in Normandië van 6 juni 1944) werden in mei 1944 verscheidene bombardementsaanvallen uitgevoerd op spoorweginstallaties, munitieopslagplaatsen en militaire installaties. Zo werden in de nacht van 11 op 12 mei het kamp van Leopoldsburg, de spoorweginstallaties van Hasselt en Leuven zwaar aangevallen. Ook de volgende nacht werden terug aanvallen uitgevoerd op deze installaties van Hasselt en van Leuven. Het was in deze nacht dat even voor 1u een zware bommenwerper Handley Page Halifax bommenwerper in Zondereigen neerstortte.

De Halifax MKIII met staartnummer **LV919** was van het type HP61²³ en werd door de firma Handley Page tussen 25 februari 1944 en 12 maart 1944 aan het 466 Sqn RAAF (Royal Australian Airforce) geleverd waar het de romPCODE **HD-O** kreeg. Op 12 mei 1944 steeg het om 21.51u van de basis Leconfield (East Riding of Yorkshire VK) op om de spoorweginstallaties van Hasselt terug te bombarderen. De aanval van de nacht voordien met 126 Lancaster zware bommenwerpers was volledig mislukt door de slechte zichtbaarheid van het doel. Geen enkel van de bommen van de 39 vliegtuigen die werkelijk bombardeerden, hadden het doel getroffen. Daarom moest de volgende nacht een aanvalsvloot van 100 Halifax, 7 Lancaster zware bommenwerpers en 4 De Havilland Mosquito jagerbommenwerpers het nogmaals proberen. Voor deze opdracht zette ondermeer het 466 Sqn RAAF zijn toestellen in. De bemanning van de **HD-O** bestond uit:

1. De piloot *F/O (Flying Officer = Luitenant) RAAF Leonard Victor Barnett*, stamnummer 418332, geboren op 24 februari 1923, 21 jaar uit Mourrabin, Victoria (Aus.) (zie foto) Hij was groetenteler van beroep voor hij zich liet aanwerven in de RAAF.

²³ Voor eigenschappen van de bommenwerper Handley Page Halifax verwijs ik naar mijn artikel over het toestel dat in maart 1943 in Grootrees te Kasterlee neerstortte. Wel zijn er enkele verschillen tussen de MK II en de MK III. De MK III had een andere persplex neus en de motoren waren Bristol Hercules XIV motoren. Ook de propellers waren van een ander type.

2. Boordwerktuigkundige *Sgt (Sergeant) RAF Alexander Mitchell Berry*, stamnummer 1861471, 19 jaar uit Kingsbury, Middlessex (VK)
3. Navigator *F/O RAAF Geoffrey Philip Pinn*, stamnummer 424212, 22 jaar uit Epping, New South Wales (Aus.)
4. Bommenrichter *F/S RAAF Harold John Smith*, stamnummer 410515, 29 jaar uit Mepunga East, Victoria (Aus.)
5. Radio bediener *F/S RAAF William Kevin Gertzel*, stamnummer 427460, 20 jaar uit Perth West Australia (Aus.) (zie foto hier-naast).
6. Boordschutter in rugkoepel *F/S RAAF (Flight Sergeant = 1ste Sergeant) William Andrew Gillard*, stamnummer 429849, 25 jaar uit Houghton, South Australia (Aus.)

Na het bombarderen werd de “**O for Oboe**” op zijn terugweg plots tussen Kasterlee en Turnhout beschoten door een Duitse nachtjager waarna het neerstortte in Zondereigen. Vanaf het begin ontstond er veel verwarring over het lot van de bemanning van het vernielde vliegtuig. De Duitsers waren er zeker van dat drie vliegeniers omgekomen waren. Aan de hand van de gevonden menselijke resten met bruin haar en de “battledress”, waarop de badge “Australia” en het “Observer” brevet was aangebracht, konden ze deze identificeren als de overblijfselen van *F/O Pinn*. Hij werd begraven in graf 175 van de begraafplaats aan Fort III in Deurne. Verder werden nog resten van een “battledress”, grootte maat 15, gevonden die samen met twee sokken en onherkenbaar verkoolde menselijke resten in graf 176 van Fort III begraven werden. Ten slotte werden nog resten van een blauwe “battledress”, een sok maat 3 met een label waarop “A.R.P.” te lezen valt en eveneens ongeïdentificeerde verkoolde menselijke resten begraven in graf 177 van Fort III.

Eerst ging men ervan uit dat twee bemanningsleden ontsnapt waren en dat twee andere gevangen genomen waren. Na veel navraag bij allerlei instanties, waaronder het Internationale Rode Kruis werd uiteindelijk in september 1945 het laatste greintje hoop van de nabestaanden weggenomen omdat heel de bemanning als gesneu-

veld werd verklaard. De graven 176 en 177 in Deurne werden gemerkt als bemanning van Halifax **LV919**. Nu zijn de overblijfselen uit Deurne overgebracht naar het kerkhof Schoonselhof bij Antwerpen in Blok IVA E33 en E34. In het graf E35 ernaast werd *F/O Pinn* begraven.

Van het wrak van het vliegtuig werden door de Duitsers 50 à 55% van elk van de vier motoren, 8 mitrailleurs, beschadigde munitie, verscheidene onderdelen van de radiozenderontvanger en kleine onderdelen opgehaald.²⁴

De **LV919** was het slachtoffer geworden van de ME110-G²⁵ met rompnummer **G9+EF** van de "Gruppenkommandeur" (*Groepscommandant*) *Hauptmann (Kapitein) Heinz Wolfgang Schnauffer* (zie foto hiernaast) van IV/NJG1 (= 4^{de} groep van 1ste Nachtjachtwing) die met de "Schräge Musik"²⁶ hiermede zijn 65ste overoveroverwinning op zijn palmares schreef. Twee minuten voordien had hij de Halifax met staartnummer **HX334** en rompnummer **NP-C** van het 159 Sqn RAF neergeschoten welke in de buurt van Hasselt neerviel. Weer twee minuten vroeger was de Halifax **LK883** met rompnummer **OW-E** van het 426 Sqn RAAF die in de buurt van Londerzeel neerstortte zijn slachtoffer geworden. Dit waren respectievelijk zijn 64ste en 63ste overwinning. *Heinz Wolfgang Schnauffer* opereerde meestal vanuit de basis van Sint Truiden en had bij de RAF bemanningen de bijnaam van "*The Phantom of St.-Trond*" gekregen. In het totaal behaalde hij de hoogste score van overwinningen bij de Duitse nachtjacht. Hij haalde 121 vliegtuigen neer in 164 opdrachten. Zijn vaste radiobediener was *Leutnant (Onderluitenant) Rumpelhardt* en zijn schutter-waarnemer was *Oberfeldwebel (Adjutant) Wilhelm Gänsler*.

Deze succesrijke piloot werd in Stuttgart (DE) op 16 februari 1922 geboren en vervoegde de Luftwaffe op 15 november 1939. Op 1 April 1941 werd hij

²⁴ Op het kerkhof van Zondereigen staat een monument ter herinnering van de crash van deze Halifax. Op dit monument zijn twee borden aangebracht. Het bijna onleesbare bord bevat de juiste informatie terwijl op het meest leesbare bord aan het verticale gedeelte van het kruis verkeerdelijk het staartnummer **LV826** voor de Halifax wordt opgegeven in plaats van **LV919**.

²⁵ Meer uitleg over de Messerschmitt ME Bf110 wordt gegeven in mijn artikel over de Handley Page Hampden die in Zevendonk neerstortte.

²⁶ "Schräge Musik" wordt behandeld in mijn artikel over de Stirling BF479 die in Cor-sendonk neerstortte.

bevorderd tot Leutnant (Onderluitenant) en werd hij opgeleid in de "Blindflugschule" in Schwäbisch Hall (DE) en daarna in de "Zerstörer-schule" van Wunstorf (DE). Daarna volgde hij de "Nachtjagdschule in Schleissheim (DE). Na zijn opleiding werd hij in november 1941 bij het 5de staffel (smaldeel) van II/NJG1 in de buurt van Hamburg (DE) geplaatst.

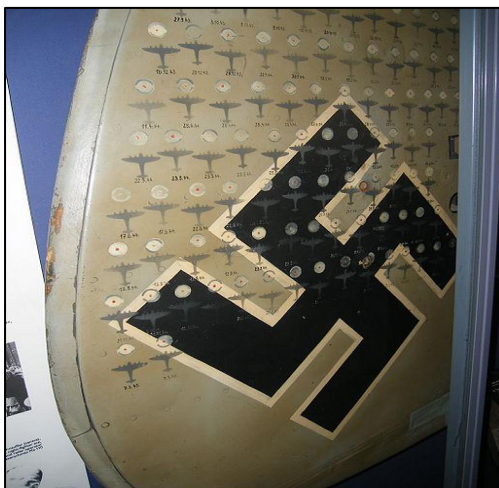
Op 15 januari 1942 begon deze eenheid vanuit de basis van Sint Truiden te opereren. In februari nam hij voor het eerst deel aan operaties met de escorteren van de Duitse schepen Scharnhorst, Gneisenau en Prinz Eugen toen deze vanuit Brest (FR) uitbraken naar Noorwegen. In de nacht van 1 op 2 juni 1942 haalde hij zijn 1ste bommenwerper neer (Halifax **W1064, MP-J** van 76 Sqn RAF). Toen hij die nacht een tweede bommenwerper wou aanvallen werd hij zelf gewond door het verdedigend mitrailleurvuur aan zijn linkerbeen maar het lukte hem wel om zijn toestel veilig in Sint Truiden te landen.

In juli 1943 werd *Heinz Schnauffer* bevorderd tot Oberleutnant (Luitenant). In augustus 1943, na zijn 20ste overwinning werd hij Staffelkapitän (smaldeelbevelhebber) van het 12ste Staffiel van NJG1 dat vanuit Leeuwarden (NL) opereerde. In de nacht van 8 op 9 oktober 1943 behaalde hij zijn 30ste overwinning en op 31 december werd hem, voor zijn 42 overwinningen, het "Ritterkreuz des Eisernes Kreuzes" verleend.

Op 1 maart 1944 werd hij in functie geplaatst van Gruppenkommandeur (Groepscommandant) van IV/NJG1. Als Hauptmann kreeg hij op 24 juni het "Ritterkreuz mit Eichenlaub" voor zijn 84 overwinningen. Een maand later werd hij, op 31 juli 1944, met het "Ritterkreuz mit Eichenlaub und Schwertern" onderscheiden. Na zijn 100ste overwinning schonk *Hitler* hem, op 16 oktober 1944, het "Ritterkreuz, Eichenlaub, Schwertern und Brillanten". Nog met zeer jonge leeftijd werd hij op 4 november 1944 de Kommodore (Bevelhebber) van NJG4 dat vanuit Gutersloh (DE) opereerde. Op het einde van het jaar werd hij bevorderd tot de graad van Major (Majoor). Op het einde van de oorlog had hij 121 vliegtuigen neergehaald.

In mei 1945 werd hij door de Engelse troepen in Eggebek (Schleswig-Holstein DE) gevangen genomen maar werd later terug vrij gelaten om naar Calw (Württemberg DE) terug te keren en er het wijnbedrijf van de familie verder te zetten omdat zijn vader ondertussen overleden was. Het rechter verticale roer van Schnauffer's ME110 wordt in het Imperial War Museum tentoongesteld. (zie foto). Hierop ziet men duidelijk de markeringen van zijn overwinningen.

Het vliegen liet *Heinz-Wolfgang Schnauffer* niet los en hij trachtte met zijn oorlogsvriend *Georg-Hermann Greiner*, die zelf 51 overwinningen behaald had, in Zuid Afrika verder te vliegen. Hiervoor reden zij op 23 september 1946 naar Zwitserland om via de consulaten dit te regelen. Beiden belandden nochtans in de gevangenis omdat ze de grens onwettig overgestoken hadden. Na 6 maanden werden ze vrijgelaten.

Schnauffer keerde naar zijn wijnbedrijf terug dat hij tot een bloeiend bedrijf deed uitgroeien. In 1950 kwam zijn sportwagen op de hoofdbaan ten zuiden van Bordeaux (FR) in botsing met een vrachtwagen die uit een zijweg de hoofdbaan opgereden kwam en geen voorrang verleende. Zware gasflessen vielen van de vrachtwagen en minsten één ervan kwam op het hoofd van *Heinz-Wolfgang* terecht. Hij overleed in het hospitaal twee dagen na het ongeval op 15 juli 1950.

Van hetzelfde 466 Sqn RAAF ging er nog een tweede Halifax verloren in deze aanval. Het betreft hier de Halifax met staartnummer **LV826** en rompnnummer **HD-J**. Dit toestel vervoegde zijn basis niet. Het is niet onmogelijk, maar niet zeker, dat het neergeschoten werd door de ME110 van *Hauptman Ernst-Wilhelm Modrow* van het 2 Staffél (smaldeel) van het NJG1 (Nachtgswader 1 = 1ste Nachtjachtwing) die om 1 u. zijn 13de overwinning op een viermotorige bommenwerper opeiste. Dit toestel is vermoedelijk in zee gestort en de namen van de bemanning staan op het "Runnymede Memorial" (VK)

De nacht van 12 op 13 mei 1944 stuurde Bomber Command 335 vliegtuigen uit, waarvan 111 naar Hasselt uit. In het totaal gingen 14 vliegtuigen verloren (3.9%). De naar Hasselt gestuurde vloot bestond uit 100 Halifax, 7 Lancasters, en 4 Mosquitos. Hiervan gingen 6 Halifax bommenwerpers en 1 Lancaster verloren. Het resultaat was weerom zeer slecht want de meeste bommen vielen in open velden en slechts enkele de spoorweg installaties.

Om een grotere precisie met het bombarderen bij nacht te verbeteren werd door Bomber Command besloten om de aanvalsvloten te laten begeleiden door een "Master Bomber". Deze ervaren bemanning nam niet aan het bombardement deel maar bleef boven het doel vliegen en gaf van daaruit instructies voor het aanbrengen van de markeringsfakels aan de "Pathfinders" en aan de bommenwerpers waar ze hun bommen moesten lossen. Bij slechte zichtbaarheid kon hij het bevel geven om het bombardement niet uit te voeren of om het af te breken. "Master Bombers" vlogen dikwijls met Mosquito toestellen. Het gebruik van een "Master Bomber" gaf soms aanleiding tot grote verwarring. Soms hoorden bemanningen, die een aanval uitvoerden op een doel, de onderrichtingen van de "Master Bomber" die een ander doel aanviel. Ook trachtten de Duitsers de aanvallende formaties te misleiden door zelf foutieve bevelen in het engels uit te zenden en de "Master Bomber" te imiteren en / of te overstemmen.

Op hun beurt trachtte Bomber Command de Duitse nachtjagers te misleiden. Hiervoor had het speciale smaldelen opgericht waarvan de toestellen met een "ABC" (Airborne Cigar) uitgerust waren. Dit waren bommenwerpers waarin een sterke zenderontvanger en bijpassende antennes waren aangebracht en die bediend werden door een bijkomende radiobedienaar die perfect Duits sprak en met valse bevelen de nachtjagers trachtte te misleiden. Zulke speciale opdrachten werden "Bomber Support" genoemd. Het was van het grootste belang dat de "ABC" (Airborne Cigar) apparatuur bij problemen volledig vernietigd zou worden en dat de radiobedienaar zich niet liet gevangen nemen. De smaldelen die aan "Bomber Support" deden waren ondergebracht in No. 100 Group RAF.

Het 466 Sqn RAAF werd pas in oktober 1942 opgericht. Het motto van het nieuwe smaldeel was "Brave and true" (Moedig en echt), maar het kreeg geen eigen logo. Het kreeg de smaldeelcode **HD**. Aanvankelijk was het uitgerust met middelzware Vickers Wellington bommenwerpers maar schakelde in september 1943 over op de zware Handley Page Halifax bommenwerper. In januari 1943 begon het deel te nemen aan oorlogsoperaties met de Wellingtons tot het einde van augustus 1943; gedurende deze periode wierp het 620 ton bommen en legde 330 ton aan mijnen. Daarna, met de Halifax MKIII, nam het deel aan 170 bombardementsaanvallen op 92 verschillende doelen. De laatste oorlogsopdracht van het smaldeel was een aanval met 18 toestellen op de luchtdoelbatterijen van het eiland Wangerooge (GE) op 25 april 1945. In Oktober 1945 vloog het nog even transporten met de Consolidated Liberator vliegtuigen waarna het ontbonden werd.

J. Van Troy, Cdt v/h Vlw. Ing. b.d.

Een nieuw zwembad voor Turnhout (deel 2 : 1923-1935)

In het nr. 3-2011 van Taxandria Nieuws bracht ik het verhaal van een nieuw zwembad voor Turnhout dat ontworpen werd in de periode 1900-1919. Het zwembad, met olympische afmetingen, zou opgericht worden langs de huidige Hertoginstraat. De plannen stierven een stille dood na WO I. In 1923 worden opnieuw plannen gemaakt voor een zwembad. Hier volgt een gedetailleerd verhaal van de lijdensweg die het dossier heeft doorlopen (voor zover gekend) :

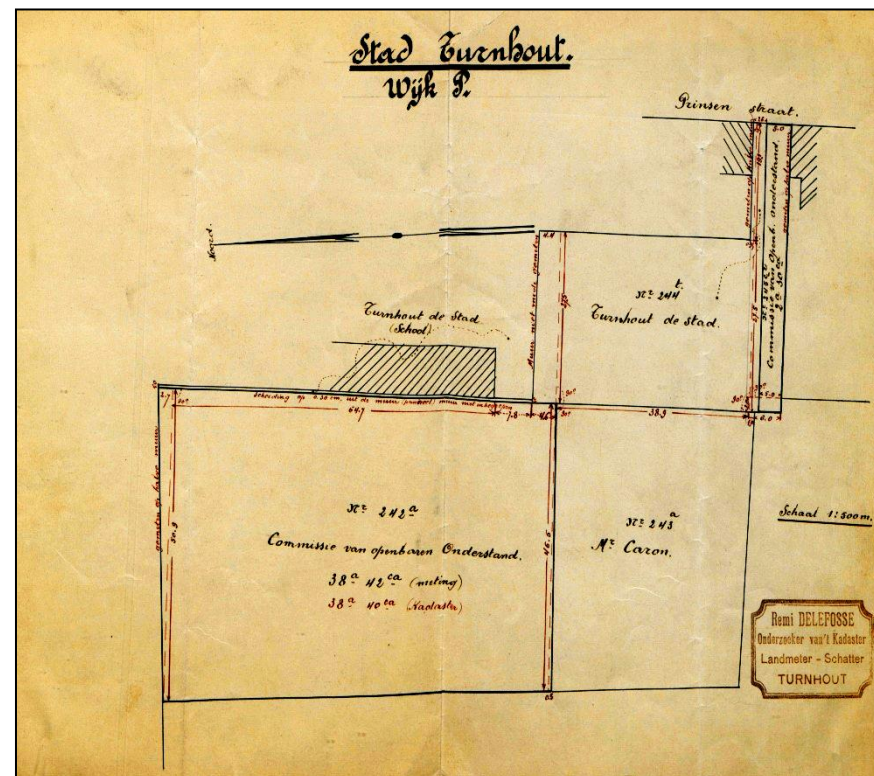
1923 - Aan het "Provinciaal Comité van Monumenten en Landschapen" wordt toestemming gevraagd een terrein aan te kopen voor het bouwen van een zwembad. Met een brief van 14 juni 1923 schrijft deze instantie : *"Ik ben de tolk dezer Commissie om U geluk te wenschen over deze wijzen maatregel van goed bestuur, en U tevens te verzoeken mij, voorafgaandelijk aan alle uitvoering, de ontwerpen ter inzage te verzenden."*

1929 - Het zal echter nog tot in 1929 duren eer het Schepencollege een principiële beslissing neemt. Uit het proces-verbaal van de zitting van 25 november 1929 :

"Daarna wordt gehoord de heer Brahy, bestuurder der waterleiding en de heer Van Ravestyn, stadsbouwmeester, over het bouwen van een zwemdok. Een geschikt terrein, metende 40 op 100 meter ware hier toe aan te schaffen; het is gelegen achter de school in de Prinsenstraat, de aanvoer der waters van de nieuwe vaart, en de afloop na gebruik in de stadsriolen, kan aldaar doelmatig geschieden. Een huis voor bewaker met bureel zou kunnen opgericht worden in de Prinsenstraat, alwaar de stad nog een stuk grond van 7 meter breed, tegen de straat heeft liggen.

Het aanbrengen van badkabiënen zou ook op stadsgrond kunnen geschieden. De private baden en de groote zwemdok met kleerkabiënen zouden moeten worden aangebracht op de gronden der Godshuizen, achter de school gelegen."

Uit de afmetingen van het terrein blijkt dat het zwembad fors verkleind is. De stadsbouwmeester wordt opdracht gegeven onmiddellijk een plan op te stellen. In de stadsbegroting zal een krediet van 2.500.000 frank ingeschreven worden. Vooraf was aan het Provinciebestuur een toelage voor het bouwen van het zwembad gevraagd.

In de krant "De Standaard" van 12 oktober 1929 verscheen een verslag van de zitting van 11 oktober 1929 van de Bestendige Deputatie. Voor de goede verstaanbaarheid: Provincieraadslid M. Smolderen was ook een lid van het schepencollege van Turnhout.

"M. SMOLDEREN (kath.) vraagt het woord bij art. 53 C. en verzoekt om een miljoen frank toelage aan de stad Turnhout voor het bouwen eener zwemdok.

M. MAGNETTE (soc.) zegt, dat iedere gemeente dan om eene zwemdok kan komen aankloppen bij de provincie om eene zwemdok op te richten.

M. VAN EYNDONCK (Best. Dep.) vraagt een bepaald project en stelt eene afwachtende houding voor.

M. SMOLDEREN (kath.) hoopt, dat h. Van Eyndonck, Best. Afgev. van het arr. Turnhout, niet tegen de toelage voor de zwemdok zal zijn, tracht de beweringen van h. Van Eyndonck neer te halen en vraagt de onmiddellijke stemming.

M. VAN EYNDONK kan zich onmogelijk aansluiten en de socialisten huilen en schreeuwen als kwajongens, totdat M. BERCKMANS (midd.) zegt, dat het best ware een artikel in te lasschen waarbij burgemeesters en schepenen niet meer zouden mogen deel uitmaken van den Provincieraad (Gelach).

Een socialist van Turnhout wil het gras van onder de voeten van M. Smolderen wegmaaien, het millioen doen stemmen en 't pluimken op zijnen hoed steken. Socialist Rombout wil er nog 'n rib ondersteunen en wanneer de katholieken hem enkele zijner verkeerde beweringen doen opmerken, hooren we de socialisten hun collega toefluisteren : < - Vooruit, gaat vóórt! Want ... 't wordt warm! >

M. SMOLDEREN zegt ten slotte de plans enz. over die zwemdok neer te leggen nog voor het einde van den zittijd. Art. 53 wordt goedgekeurd."

1930 - Het schepencollege laat in maart 1930 de nodige gronden opmeten door Landmeter-Schatter Remi Delefosse. Een deel is van de *Commissie van Openbaren Onderstand*", een ander deel van Mr. Caron. Dan volgt een blunder van formaat : het schepencollege van Turnhout schrijft aan het gemeentebestuur van ETTERBEEK :

"Onze afgevaardigden hebben de eer en het genoeg gehad uwe instelling, gesloten zwemdok, te mogen bezichtigen. Wy zeggen Ued hiervoor hartelyk dank.

Onze bevoegde diensten houden zich dan ook ieverig bezig met het opmaken van plans en lastenkohier en bestek, ...

Mogen wy andermaal een beroep doen op Ued welwillende bereidwilligheid en Ued beleefd verzoeken, ons zo mogelyk, eene benaderende opgaaf te doen geworden over de gewone en jaarlyksche uitgaven die de uitbating van deze openbaren dienst zal medebrengen. (Overdekte zwemdok.)"

Het gemeentebestuur van Etterbeek antwoordt kort : *"Er bestaat geen zwemdok in onze gemeente. Was dit schrijven niet bestemd voor het Gemeentebestuur Elsene?"*

In zitting van 13 oktober 1930 keurt de gemeenteraad het volledig ontwerp voor het oprichten van een overdekt zwembad goed. Het dossier wordt op 18 december 1930 overgemaakt aan de heer Gouverneur der Provincie Antwerpen :

"Wij zijn zo vrij, Mijnheer de Gouverneur, vurig bij Ued. Aan te dringen tot het bekomen eener milde provinciale tusschenkomst, in de groote uitgaven die onze stad zich wil getroosten voor de openbare gezond-

heid. Wij zouden Ued. tevens dank weten zoo, door Ued. welwillende en invloedrijke tusschenkomst, op deze werken eene milde toelage van het Departement van Binnenlandsche Zaken en Volksgezondheid kon bekomen worden".

1931 – Op 20 februari 1931 schrijft de Minister van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid aan de Provinciegouverneur :

"In antwoord op uw schryven van 3 Febr. 1931, verzoek ik U aan het gemeentebestuur van Turnhout te laten weten dat, niettegenstaande ik grootelijks prijs hecht aan haar bezorgdheid betreffende de hygiëne, het mij onmogelyk is wegens de geringe kredieten waarover mijn dienst beschikt, hare vraag om toelage voor het aanleggen van een zweminrichting in te willigen. Overigens belet niets dat de gemeente of de gemeentegroepen een speciale belasting invoeren om den intrest en de delgingskosten der belegde kapitalen, mitsgaders om de werkingskosten van soortgelijke inrichtingen te kunnen dekken."

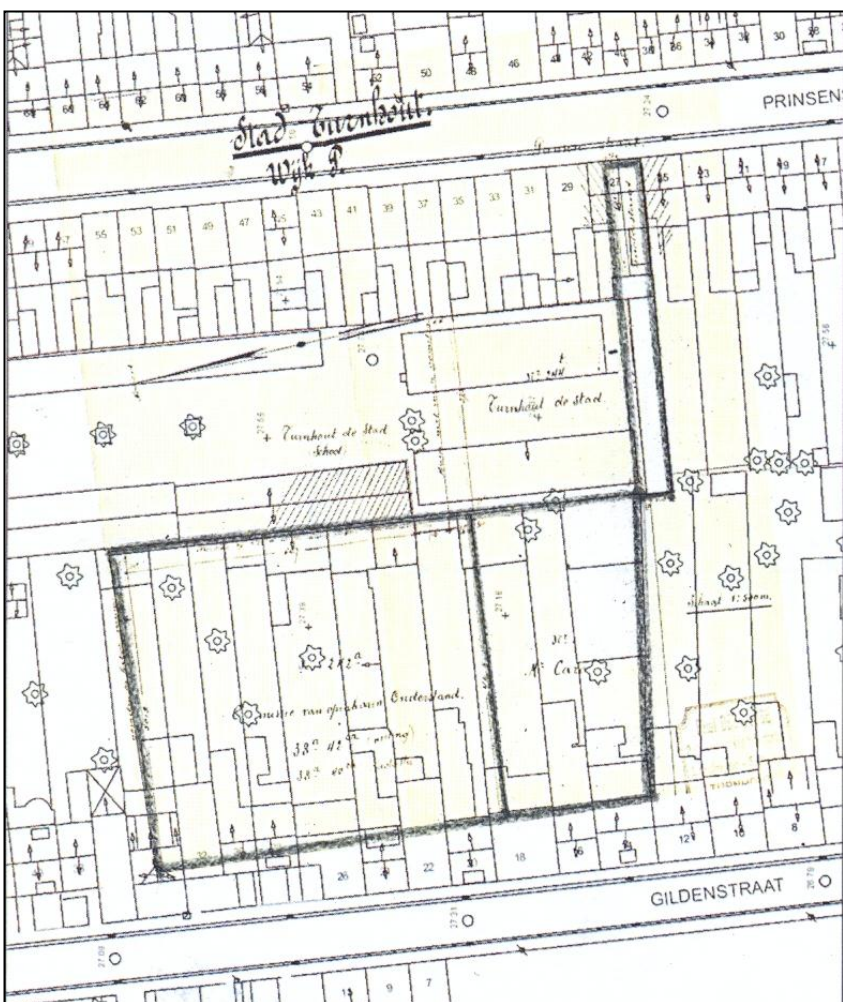
1935 – In zitting van 5 augustus 1935 wordt door de gemeenteraad nogmaals een ontwerp goedgekeurd en voor goedkeuring naar de Provincie gezonden. De kosten worden geraamd op 593.600 BEF. Uit de motivatie van de beslissing :

"Reeds sedert langen tijd staat het oprichten eener zwemkom op ons programma; meermalen werd de noodzakelykheid er van besproken en onder 't oog gezien en menigmaal drong onze bevolking aan op uitvoering.

Het tot standkomen eener zwemkom in eene nijverheidsstad als Turnhout is van onbetwistbaar belang en zal in grote mate bijdragen tot het bevorderen der openbare gezondheid.

Het uitvoeren van deze werken zal daarbij gedurende geruimen tijd aan tientallen werklozen, werkgelegenheid verschaffen en alzoo de krachtsinspanning onzer Regeering en haar doel de werkloosheid te bestrijden machtig steunen."

De gemeenteraad dringt nogmaals aan op een zo groot mogelijke tusschenkomst. De Gouverneur stuurt het bundel naar provinciaal bouwmeester Taeymans die op 9 november 1935 een advies uitbrengt dat op 14 november 1935 aan Turnhout wordt overgemaakt. Taeymans verzoekt om een fors aantal aanpassingen. Blijkbaar reageert Turnhout niet want op 30 december vraagt het provinciebestuur naar de gevraagde aanpassingen. Op deze brief staat in blauw potlood : *Niet op antwoorden.* Het dossier sterft dan een stille dood.

Op de gronden die voorzien waren voor het zwembad staan nu de woningen Gildenstraat 14 tot en met 34. De eerste woning werd er in 1939 opgericht.

Het volledig bundel kan geraadpleegd worden in het Archief van de Stad Turnhout : "Stukken betreffende het beheer van de onroerende goederen (nog niet geïnventariseerd)".

Mon Rômer
wordt vervolgd

Erfgoed in de media en op het internet

- <http://www.vriendenbegijnhof.be>
De erkenning van het begijnhof als cultureel werelderfgoed van de UNESCO (december 1998) brengt mee dat de overheid en bewoners zich met veel toewijding moeten inzetten voor de instandhouding, verfraaiing, ontsluiting en het promoten van deze kostbare site. De vzw *De Vrienden van het Begijnhof* heeft op zich genomen om via een doelgerichte werking het statuut "Cultureel Werelderfgoed" te helpen behouden. De beknopte website biedt meer informatie hierover.
- Sinds september publiceerde minister Bourgeois een ontwerp van een nieuw decreet voor het onroerend erfgoed. Dit werd door velen niet zo enthousiast onthaald. Het voorontwerp van het nieuwe onroerend-erfgoeddecreet kan je nalezen op <http://www.rwo.be/Default.aspx?tabid=15153>
- Het Algemeen Rijksarchief heeft een belangrijke bron voor het onderzoek naar nazislachtoffers beschikbaar gemaakt. De archieven van de International Tracing Service (ITS) zijn sinds kort op aanvraag toegankelijk in de leeszaal van het Rijksarchief. In totaal gaat het om meer dan 80 miljoen scans: materiaal rond de arbeids-, concentratie- en vernietigingskampen, de centrale namenlijst van de ITS, de registratiekaarten van ontheemde personen en documenten over dwangarbeid. Na Duitsland is België het eerste Europese land waarin deze bron beschikbaar komt voor het publiek.
- Al eeuwenlang slagen reuzen er moeiteloos in om hopen harten te veroveren. Daardoor is de reuzencultuur in Vlaanderen tot op de dag van vandaag springlevend. Het gaat daarbij om veel meer dan alleen de reuzenpoppen en hun geschiedenis: ook de mensen die hun schouders onder een reus zetten én de gebruiken die zij in stand houden, zijn bijzonder boeiend.
Op www.feestelijkvlaanderen.be/reuzen, een website van Volkskunde Vlaanderen kan je

alles vinden over de reuzencultuur en iedereen die rond de rokken van een reus vertoeft. De Antwerpse Kempen blijft in dit onderzoek braakliggend terrein. Wie voelt zich geroepen om deze leemte aan te vullen?

- <http://www.reuzenclubturnhout.be/home.htm> is de website van de "turnhoutse reuzenclub" één van de grootste groepen van Europa met maar liefst 31 reuzen. Een vereniging die zich tot doel stelt, mee te werken aan de heropleving van de folklore. Wil je vele foto's van de overblijvende reuzen zien, ga dan zeker eens kijken.

Reacties van leden

Op de oproep i.v.m. de onbekende foto (nieuwsbrief 3) kwamen enkele reacties.

Hubert Aerts herkent naast mevr. Dergent, schepen Crols. De heer Verbeeck, toenmalig voorzitter van KFC Turnhout, ontvangt een presentje. Roger Embrechts (uiterst rechts) was toen speler van Turnhout. Commissaris Jan Dergent zitten midden achteraan.

Lieve Bockx-Dergent kreeg de info van haar broer Jan Dergent die één en ander bevestigt: 12 juni 1960, ontvangst KFC Turnhout bij het behalen van de kampioenstitel in 3de nationale.

Zij herkent verder Jan Verbeeck, Roger Embrechts en Gustaaf Crols. Zijn de andere personen Rik Beyens en Jos Van Heupen?

Jozef Geenen herkent eveneens de bovenvermelde personen en voegt Raymond Peeters toe die op een stoel zit.

André Van Zummeren voegt er nog aan toe: Richard Proost was toen nog geen burgemeester maar wel schepen van Sport.

Ook dank aan Truus Broeckx-Van Gestel voor haar antwoord.

Foto (voorlopig?) onbekend nummer 5

Het stadsarchief van Turnhout bevat heel wat foto's waarvan de inhoud onbekend is.

Onderstaande foto handelt waarschijnlijk over een delegatie van de Tijlstoet die ontvangen werd in de oude schepenzaal van het stadhuis.

Herken je (buiten het portret van koning Boudewijn) de personen?

Stuur uw antwoord naar taxandriavzw@gmail.com met vermelding van nummer 5. Alvast bedankt.

Lidmaatschap

Om toe te treden tot de Taxandriakring stort u het lidgeld op rekening-nummer 230-0197250-69 van vzw Taxandria Turnhout met vermelding van uw naam en adres.

Het jaarlijkse lidgeld per persoon bedraagt:

Gewoon lid	€ 15
Erelid	€ 25
Beschermlid	€ 50

Voordelen van lidmaatschap:

- ⇒ Jaarboek met talrijke geschied- en oudheidkundige publicaties. Dit boek telt ca. 300 pagina's (gratis).
- ⇒ Vier edities van het ledenblad Taxandria Nieuws (gratis).
- ⇒ Twee uitstappen per jaar naar een Belgische of buitenlandse historische plaats, onder leiding van bekwame gidsen. (betalend)
- ⇒ Boeiende voordrachten over uiteenlopende cultuurhistorische thema's (gratis).
- ⇒ Gratis (persoonlijke) toegang tot de musea van TRAM41: het Taxandriamuseum, het Begijnhofmuseum en het Nationaal Museum voor de Speelkaart

Voor andere initiatieven of extra informatie verwijzen we graag naar de website www.taxandriavzw.be of naar voorzitter Bert Hendrickx (014/44.04.85)